

Organik Bozukluk

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

ŞENAY AYDEMİR

Kırkmerak

♥can

Şenay Aydemir

ORGANİK BOZUKLUK

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ağustos 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Editör: Emre Taylan

Düzeltili: Ebru Aydın, Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3284-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732843

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ORGANİK BOZUKLUK

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

Şenay Aydemir

ŞENAY AYDEMİR, 1975'te Şavşat'ta doğdu. Üniversite öncesi eğitimi Bafra'da tamamladı. 1992'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde üniversite eğitimine başladı. 1997'de üniversite eğitimini yarım bırakarak gazeteciliğe atıldı. Sinema yazıları yazmaya üniversite yıllarında yayınına katkıda bulunduğu öğrenci gazetesinde başladı. 1997-2014 yılları arasında sırasıyla *Evrensel*, *Referans* ve *Radikal* gazetelerinde çalıştı. *Evrensel Kültür*, *Milliyet Sanat*, *Arka Pencere* ve *Altyazı* başta olmak üzere birçok dergide eleştirileri yayımlandı. *60'ların Türk Sineması*, *70'lerin Türk Sineması*, *Reha Erdem Sineması: Aşk ve İsyan* ve *Marka Takva Tuğra* kitaplarına yazılılarıyla katkı sundu. Birçok film festivalinde jüri üyeliği yaptı.

Emine'ye
sabrı için...

İçindekiler

Tembellik Hakkı.....	13
İçeride Mutlu Bir Dünya Var.....	24
Dışarıda Mutlu Bir Dünya Var	41
“Cezaevi” Arkadaşları Önemlidir	56
Tembelliğin Hayatla Sınandığı Anlar	70
Bir Duvarın Eşiğinde	75
Para Paradoksu!	85
Tembellik Yolu, Oblomov’a Çıkabilir	97
Ölemeyecek Kadar Canlı, Yaşayamayacak Kadar Ölü.....	104

TEMBELLİK HAKKI

“Tembellik hakkı” çalışan birisi için hoş bir hayaldir en fazla. Ya da önemli bir sosyalist aydın ve politikacı olmasına rağmen Marx’ın damadı olarak anılmaktan kurtulamayan Paul Lafargue’ın ünlü kitabı olarak akıllara gelebilir. Lafargue, dünyanın en çok okunan kitapları arasında yer alan *Tembellik Hakkı*’nda, çalışmayı öven bütün kuramları acımasızca eleştirir.

Kapitalist uygarlığın egemen olduğu ulusların işçi sınıflarını garip bir çılgınlık sarıp sarmalamıştır. Bu çılgınlık, iki yüzyıldan beri, acılı insanlığı inim inim inleyen bireysel ve toplumsal yoksunluklara yol açmaktadır. Bu çılgınlık, çalışma aşkı; bireyin, onunla birlikte çoluk çocuğunun yaşam gücünü tüketecek denli aşırıya kaçan çalışma tutkusudur.

diye yazdıktan bir paragraf sonra, “Kapitalist toplumda çalışma, her çeşit düşünsel yozlaşmaların, her türlü organik bozuklukların nedenidir,” diye devam eder.

1880’de Fransa’daki *Egalité* dergisinde yayımlanan kitabın orijinal adı “Çalışma Hakkına Karşı Koyma”. Lafargue’ın “çalışma histerisi”ne dair tespiti “iki yüzyıllık”tı ve üzerine bir 135 yıl daha eklendi. Eğer bir işiniz varsa

ve yoğun bir şekilde çalışıyorsanız bu kitap başucunuzda yer almalı. Çünkü yazar, temel olarak çalışmayı değil, insanlık dışı koşullarda çalışmayı eleştiriyordu. Erken dönem sosyalistlerinin ve çalışmayı kutsayan işçi sınıfı mücadelelerinin de eleştirilerden payını aldığı bu yapıt, fazla çalışma ve üretimin çalışanların hayatını nasıl mahvettiğine dair önemli bir tarihî belge olarak güncelliğini hâlâ koruyor. Bundan 135 yıl öncesinin koşulları nasıldır bilinmez ama Lafargue yine de umutluydu. Umudunun nedeniyse makinelerdi. Bu yüzden kitabını şu sözlerle bitirmeyi tercih etti:

Hâlâ anlamıyorlar makinenin insanın kurtarıcısı olduğunu; insanı aşağılık ve ücretli işlerden kurtaracak olan, azat eden, boş zaman ve özgürlük veren Tanrı olduğunu!

Ama yanılıyordu. Makineler, bambaşka toplumsal koşullarda belki insanoğluna aradığı boş zamanı verebilirdi. T. S. Eliot'un, "Boş zaman kültürün temelini oluşturur," sözü gerçeğe dönebilir ve makinelerin çalışıp insanlığın kültür ürettiği bir dünya kurulabilirdi ama öyle olmadı.

1990'ların ikinci yarısında gazeteler en geç 17.00' de ilk baskılarını bitirmeliydi. Çünkü bitirilen sayfaların matbaadan alınan kalıpları, hızla Türkiye'nin dört bir yanına giden uçaklara yetiştirilmek zorundaydı. Bu kalıplar o bölgelerdeki matbaa görevlileri tarafından havaalanından alındıktan sonra baskıya yetiştiriliyordu. Eğer bölgelerde matbaanız yoksa İstanbul'da bastığınız gazeteleri Türkiye'nin dört bir yanına ulaştırmak için akşam uçaklarına yetiştirmek zorundaydınız. Bir fotoğrafın modemle bir-bir buçuk saatte geçildiği, bugünkü teknolojiyle karşılaştırıldığında bilgisayarların daha yavaş ve daha az donanımlı olduğu bu dönemlerde sayfalar belirtilen saate

yetiştirilirdi mutlaka. “Hat kaçtı” sözü duymak isteyeceğiniz en son şeydi. Bu, gazetenizin Türkiye’nin belirli bir bölgesine gidemeyeceği anlamına geliyordu çünkü.

2000’lere geldiğimizde teknolojik gelişmeler gazetecilik mesleğini daha da hızlı bir hale getirmeye başladı. Artık e-posta kullanıyorduk ve Türkiye’nin herhangi bir noktasından yolladığımız fotoğraf ve yazı birkaç dakika içinde merkeze ulaşıyordu. Film kalıpları artık matbaada alınmıyor, gazeteden doğrudan taşradaki basım merkezlerine ulaştırılıyordu. Teknoloji işleri kolaylaştırmıştı. Ama bu kolaylık çalışanlara daha fazla mesai olarak geri döndü. 17.00 olan mesai saati önce 18.00’e daha sonra da biraz zorlamalarla 19.00’a çekildi. Daha sıcak haberler girme şehveti, sıcak bir gazete yapma coşkusuyla çalışmayı seviyor, kutsuyorduk.

Sonra teknoloji bir adım daha ileriye gitti. İnternetin nimetleri her geçen gün büyümeye başladı. Artık bir olaydan haberdar olmak için ertesi günü beklemeye gerek yoktu. Gazeteler ânında internet sitelerine haberi koyuyordu. Bu okur açısından “mükemmel” bir olanaktı hiç kuşku yok ki, ama içeride çalışanlar açısından aynı paraya daha fazla iş yapmak demekti. Bu kez hazırladığımız haberi hem gazeteye hem de internet sitesine koymaya başlamıştık. Teknoloji yine çalışanlara dert olmuştu.

Mesai birbirine karıştı. Artık gece gidilen haberler telefonla yazdırılıyor, sıcaklığı sıcaklığına okurla buluşuyordu. Böyle bir gelişmenin karşısında çalışan sayısının artacağını, yeni bir işbölümü ortaya çıkacağını beklemek ise saflık olurdu. Teknoloji geliştikçe, mesailer artmaya devam etti.

Ve akıllı telefonların kullanılmaya başlanması, tembellik hakkını da bir olasılık olmaktan tamamen çıkardı. O artık yalnızca başucu kitabı olarak anılacaktı. İnternet bağlantılı, fotoğraf çekebilme özelliği olan, gerekirse ga-

zetenin internet sitesine doğrudan haber girebilen donanımlara sahip cep telefonlarıyla 24 saat hizmete hazırдық. Gittiğimiz yerden bir fotoğraf ve “üç-beş satır” haber geçmek o kadar zor olmasa gerekti. Evet, zor değildi ama bize ait zamanı pervasızca işgal eden bir zorlamaydı.

Çalışmanın ve haberciliğin “kutsallığı” acımasız rekabetin ve bütün “ama”ların üzerini örttü. Ama dinlenme... ama hafta sonu... ama madem bu kadar çalışıyoruz daha fazla ücret... Bütün bunlar “meslek aşkı” ve “çalışmanın kutsallığı” bahaneleriyle perdelendi. Üstelik bu “üç-beş satır” haberciliği içeriği de önemsizleştiriyor ve daha da tehlikelisi basitleştiriyordu. İyi içerik bir ihtiyaç olmaktan çıkınca, bu içeriği üreten deneyimli gazeteciler de “ihtiyaç” olmaktan çıkıyordu.

Artık bir haberi uzun uzadıya araştırmak, kaynaklar bulmak ve dört başı mamur bir iş ortaya çıkarmak için “vakit” yok. Hemen şimdi olmalı ne olacaksa. Yani Lafargue fena çuvalladı. Teknoloji çalışma zamanını azaltmadığı gibi artırdı ve daha kötüsü acımasız bir rekabetin içinde hızlandırdı. Özel bir haber için değil, aynı haberi çok daha hızlı sunabilmek için yapılmaya başlandı bütün yarış. Özel haber hazırlamak için vakit ve kaynak azalırken, aynı haberi kimin daha önce vereceği yarışı önem kazanmaya başladı. “Haber atlatma”nın yeni tanımı bu olmuştu. Bırakalım çalışma dışında zaman bulmayı, ağır tadyıla çalışmanın olanakları da ortadan kalktı.

Peki, bu ahval ve şerait içinde rüyasını gördüğümüz “tembellik hakkı” nasıl elde edilecek? Haftada altı gün, gecesi gündüzüne karışmış bir şekilde çalışmaya hazırlanırken, yapmak istenenler nasıl hayata geçirilecek? Delice bir cesaretle şöyle bir formül bulunabilir: Mademki çalışmaya ve mesleğe yüklenen bu kutsallık bizlere tembellik hakkı tanımıyor. “Mademki bir işyerine 10 saati satmanın, kendimize ait 14 saati satın almak amacı taşı-

dığı gerçeği işlemiyor. Tembellik hakkı için geriye tek bir seçenek kalıyor: İŞSİZLİK!”

İŞSİZLİK! Kendi başına çok ürkütücü bir kavram olarak görülebilir. Sonuçta çalışmak ancak para kazanmak için yapıldığında anlam kazanıyor. Eğer para kazanmıyorsanız, tüketimin de bir parçası değilsiniz demektir. Tüketimin bir parçası değilseniz de hiçbir şey değilsiniz. Mesele gönüllü olarak bir mülteci kampına gidip orada çocuklara tiyatro eğitimi veren bir oyuncuysanız işsizsinizdir. Çünkü yaptığımız şey, size para kazandırmaz. Ama bir televizyon dizisinin her bölümünde üç dakikalık rolünüz varsa ve karşılığında para alıyorsanız o dönem için bir işinizin olduğu söylenebilir. Ama bazı koşulların oluşması durumunda işsizlik daha verimli çalışmak için bir seçeneğe dönüşebilir. Kendiniz için çalışmak, yatırımınızı kendinize yapmak size para kazandırmaz belki ama çalışmaktır işte. İşsizlik her zaman kötü bir şey olmayabilir.

Tabii ki işsiz kalmanın da koşulları var! Öyle durup dururken cengâverce ortaya atılıp, “İstifayı basıyorum, tembellik hakkımı kullanıyorum,” diyemezsiniz. En azından sizi bir süre idare edecek kadar tazminat almanız gerekiyor. İşsizlik stratejisinin birinci kuralı bu: tazminat almak!

Zaten Türkiye’de birçok sektörde durup dururken işsiz kalmak sorun değil, sorun işinize son verildiğinde tazminat alıp alamayacağınız. Bunun için ya patronun sizi işten kovmasını bekleyeceksiniz ya da toplu bir iş çıkarma döneminde, “Verin paramı ben gideyim,” diyeceksiniz. Bunun şöyle bir faydası da var. Eğer siz toplu işten çıkarma ayınınin kurbanlarından biri değilseniz, patrona gidip, “Beni gönderin,” dediğinizde kurbanlardan birisinin bağışlanması söz konusu olabilir. Bir taşla iki kuş. Hem siz tazminatınızı alıp işten ayrılıyorsunuz hem de çalışmanın gerekliliğine, mesleğin kutsallığına inanan bir ar-

kadaşınız işini kaybetmemiş oluyor. Kendi iradeniz dışında ama “makul” koşullarda işten çıkartılmak da bir fırsata dönüşebilir. Hemen paniğe kapılmamak gerekir.

Uzun süre çalıştığınız bir işten ayrılmanın en zor tarafı, birlikte çalıştığınız insanlara veda etmek. Hele de siz bunu gönüllü olarak yaptıysanız, çok istemelerine rağmen çeşitli nedenlerle işten ayrılamayan, ayrılma cesareti bulamayan arkadaşlarınız sanki Bahamalara yerleşmeye gidiyormuşsunuz gibi size gıptayla bakmaları yürek burkucu. Sanki siz cezanızı doldurup “cezaevi”nden tahliye ediliyorsunuz da onlar çile doldurmaya devam ediyormuş gibi bir bakış gelip oturuyor bazılarının yüzüne. Aslında bir bakıma doğru.

Teşbihte hata olmaz. Bu kadar uzun süre çalıştıktan sonra “tahliye” olup işsiz kalmayı tercih etmek, biraz da dışarıda ne yapacağını bilememek demek. Bir taraftan “içeride” yıllardır özlemine duyduğunuz, vakit olsa da yapsam diye aklınızdan geçirdiğiniz onca şey vardır. Hep-sini aynı anda yapmak istersiniz; diğer taraftan da ezberlenmiş bir rutinin dışına çıkınca ne yapacağınızı bilememek korkusu sarar dimağınızı.

İçeriden çıkarken size gıptayla bakanların yanı sıra uzun yıllardır içeride oldukları için dışarıyı unutmuş, çıkarlarsa ne yapacaklarını bilemedikleri için bunu akıllarından bile geçirmeyenler vardır. Hayattaki tek şanslarının bu olduğunu düşünenler; memleketin durumuyla çalışmayı rasyonalize edenler. İşsizlik stratejisinin ikinci kuralı: Dışarının koşulları uygun olmalı ya da uygun hale getirilmeli.

Burası önemli. Diyelim ki evlisiniz, çocuğunuz var, kira ödüyorsunuz. İşsiz kalma cesareti bir yana rüyasını bile görmek tedirgin edebilir sizi. O yüzden çalışmanın kutsallığına, mesleğin onuruna inanmaya devam edin,

daha mutlu olursunuz. Eğer sorumluluğunu taşıdığınız insanlar için çalışmak zorunda değilseniz seçenekler üretilebilir. Kira ödemiyorsanız, hayat sizin için çok daha kolay olacaktır. Şöyle düşünürsünüz: “Nasılsa kira ödemiyorum, bir süre de işsizlik maaşı alacağım. Tazminat da var zaten. Tembelliğin keyfini sürebilirim. Bir süre sonra para kazanmanın da yolunu bulurum elbet.” Bu hoş bir öngörüdür ama rehavete kapılmanıza neden olabilir. O “bir süre”nin nasıl geçtiğini bir türlü anlayamazsınız ve bir de bakmışsınız ki, işsizlik maaşı kesilmiş, tazminatın büyük bölümü erimiş.

O yüzden, tembellik hakkını elde etmenin koşullarından birisini yerine getirmeniz gerekiyor: küçülmek. Eğer evliyseniz ya da sevgilinizle birlikte yaşıyorsanız, birlikte olduğunuz kişinin sizin gelirinize ihtiyaç duymaması ya da sizinle birlikte “küçülmeyi” kabul etmesi gerekiyor. Ama sizin çalışmanın kutsallığına karşı gelip işlediğiniz günahlara onun da ortak olmasını istemeniz biraz garip kaçabilir. Yalnız yaşıyor ve kirada oturuyorsanız, evinizi küçültün, ailenizin yanına taşının, ev arkadaşı alın ya da aslında kapatın siz o evi.

Küçülmek şart. Çünkü bir işe sahip olmanın sağladığı en büyük avantaj; geleceğe yönelik borçlanabilme kapasitenizdir. Gelecekte bir gelir elde edeceğinizi biliyor olmanız, elinize her ay geçen ücretten çok daha fazlasını harcama fırsatları sunar size. Bu bir yanılsamadır ama uzun taksitler yapmak, kredi kartı borcunu artırmak, canınızın çektiği bir şeyi satın almak kolaydır. Nasılsa düzenli bir para akışı söz konusudur ve o para aktıkça ödemelerinizi yapabileceğinizi düşünürsünüz. Ama işsizken başka türlü düşünmek gerekir. Her ay işsizlik maaşının üzerine tazminatınızdan ne kadar daha koyacağınızı tespit etmek, planlamalarını ona göre yapmak zorundasınız. İşte size küçülme.

Hayat her gün, her fırsatta aslında işsiz olduğunuzu hatırlatır size. Bazen sevgili, bazen anne, bazen bir pantolon ve en acıklısı da bir meyhane olarak çıkar karşınıza. Siz tembelliğe tutundukça, hayat işsizlikle saldırır. Her gün aynı noktadan, çalışmanın kutsallığından vurmaya çalışır sizi. Vura vura aşındırır o noktayı ve bir gün gelir, altı gün çalışıp bir günlük saadet için tembelliğin saltanatını bırakmanız gerektiğini düşünmeye başlarsınız.

İşsiz kalmak, tüketim zincirinin dışına çıkmak ve hatta atılmak olarak anlaşılmıyor mu? Oysa tembellik hakkını kullanmak için belki en uygun fırsat tam da işsizlik dönemidir. Çalışırken fırsat bulamadığımız ne varsa yapabilmek için epey “boş zaman” açığa çıkmaz mı? Şenay Aydemir, *Organik Bozukluk*'ta bir yandan bu “boş zamanı” nasıl kullanmak gerektiğini bir yandan da tembelliğin ciddiyet ve sorumluluk gerektiren bir faaliyet olduğunu anlatıyor.

